

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 2024/17

Karar Sayısı: 2024/205

Karar Tarihi: 4/12/2024

R.G.Tarih-Sayı: 14/3/2025-32841

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Ağrı Sulh Ceza Hâkimliği

İTİRAZIN KONUSU: 10/11/2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 54. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin Anayasa'nın 2., 10., 11., 13., 20. ve 25. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Türkiye İstatistik Kurumu tarafından verilen idari para cezasına karşı yapılan itiraz başvurusunda itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un 54. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı ikinci fıkrası şöyledir:

“Başkanlık veya kurum ve kuruluşlar tarafından Program kapsamında istenen bilgileri, geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veya hatalı verenler, bir kereye mahsus olmak üzere uyarılarak yedi gün içerisinde bilgileri vermeleri veya eksik ve hataları gidermeleri istenir. Bu uyarıya rağmen, bilgileri hiç vermeyen veya talep edildiği hâlde eksikleri gidermeyen ve hataları düzeltmeyen gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişilerinin organ ve temsilcileri hakkında, fiilin;

a) Hanehalkı veya bireylerle yapılan araştırmalarda işlenmesi durumunda beşyüz Yeni Türk Lirası,

b) (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 20/3/2008 tarihli ve E.: 2006/167, K.: 2008/86 sayılı Kararı ile.; Yeniden Düzenleme: 25/11/2008-5813/3 md.) Hane halkı veya bireyler dışında kalan diğer istatistikî birimlerle yapılan araştırmalarda işlenmesi durumunda binbeşyüz Yeni Türk Lirası,

c) Sayımlarda işlenmesi durumunda ikibin Yeni Türk Lirası,

İdarî para cezası uygulanır.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükmü

Kanun'un 8. maddesi şöyledir:

“Cevap verme yükümlülüğü ve sınırları

Madde 8 - (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 20/3/2008 tarihli ve E.: 2006/167, K.: 2008/86 sayılı Kararı ile.; Yeniden Düzenleme: 25/11/2008-5813/1 md.)

İstatistikî birimler, ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim, teknoloji ve ihtiyaç duyulan diğer alanlardaki resmi istatistikleri üretmek üzere, Anayasa'da belirlenen temel

haklar ve ödevler çerçevesinde, kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz ve doğru olarak ücretsiz vermekle yükümlüdür.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 1/2/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Sümeyye KOCAMAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 5429 sayılı Kanun'un 1. maddesinde anılan Kanun'un amacı; resmî istatistiklerin üretimine ve organizasyonuna ilişkin temel ilkeleri ve standartları belirlemek, ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda veri ve bilgilerin derlenmesini, değerlendirilmesini, gerekli istatistiklerin üretilmesini, yayımlanmasını, dağıtımını ve Resmî İstatistik Programı'nda istatistik sürecine dâhil kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak olarak ifade edilmiştir.

4. Kanun'un 2. maddesinin (h) bendinde istatistiki birim *“Yapılan sayım veya örnekleme çalışmalarına konu olan, hakkında veri toplanacak gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar”* olarak tanımlanmıştır.

5. İstatistiki birimlerin cevap verme yükümlülüğüne ilişkin hususlar ise 8. maddede düzenlenmiştir. Anılan maddede istatistiki birimlerin kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığının (Başkanlık) belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz ve doğru olarak ücretsiz vermekle yükümlü olduğu belirtilmekte iken anılan hüküm Anayasa Mahkemesinin 20/3/2008 tarihli ve E.2006/167, K.2008/86 sayılı kararıyla Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. Söz konusu iptal kararından sonra 25/11/2008 tarihli ve 5813 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle anılan 8. madde *“İstatistikî birimler, ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim, teknoloji ve ihtiyaç duyulan diğer alanlardaki resmi istatistikleri üretmek üzere, Anayasa'da belirlenen temel haklar ve ödevler çerçevesinde, kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz ve doğru olarak ücretsiz vermekle yükümlüdür.”* biçiminde yeniden düzenlenmiştir.

6. Buna göre istatistiki birimler, ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim, teknoloji ve ihtiyaç duyulan diğer alanlardaki resmî istatistikleri üretmek üzere istenen veri veya bilgileri Anayasa'da belirlenen temel haklar ve ödevler çerçevesinde süresinde, eksiksiz, doğru ve ücretsiz olarak vermekle yükümlüdür.

7. 5429 sayılı Kanun'un 54. maddesinin ikinci fıkrasında Başkanlık veya kurum ve kuruluşlar tarafından Resmî İstatistik Programı kapsamında istenen bilgileri, geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik ya da hatalı verenlerin, uyarılmalarına

rağmen bilgileri vermemekte veya eksikleri gidermemekte ya da hataları düzeltmemekte ısrar etmeleri hâlinde idari para cezasına tabi olmaları öngörülmüştür.

8. Anılan fıkranın itiraz konusu (a) bendinde söz konusu bilgi verme yükümlülüğünü yerine getirmeyen hane halkı veya bireylere beş yüz Türk lirası idari para cezasının uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

B. İtirazın Gerekçesi

9. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kurala dayalı olarak tüm vatandaşlara değil sınırlı sayıdaki kişi veya haneye ankete katılım zorunluluğunun getirildiği, bu durumun eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı, anket kapsamında bireylerin kişisel verilerinin yanında dinî inanç ve kanaatlerine dair bilgilerin de istenmesinin mümkün olduğu, bu bilgileri vermek istemeyen bireylere idari para cezası uygulanmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına aykırı olduğu gibi bireylerin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanmasına neden olacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 11., 13., 20. ve 25. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

10. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmiş; üçüncü fıkrasında da “*Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir*” denilerek kişisel verilerin korunması özel hayatın gizliliğinin korunması hakkı kapsamında güvenceye kavuşturulmuştur.

11. Özel hayat kavramı eksiksiz bir tanıımı bulunmayan geniş bir kavramdır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkının kapsamının belirlenmesinde bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi temel alınmaktadır. Anılan hak herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak, kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte kişiliğin serbestçe geliştirilmesiyle uyumlu birçok hukuki menfaati de içermektedir (*Serap Tortuk*, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31-35; *Tevfik Türkmen* [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 50; *Ayşegül Çengel Kömür ve diğerleri*, B. No: 2016/56228, 23/6/2020, § 43).

12. Özel hayata saygı hakkı kapsamında korunan hukuksal çıkarlardan biri de bireyin mahremiyet hakkıdır. Ancak mahremiyet hakkı sadece yalnız bırakılma hakkından ibaret olmayıp bu hak, bireyin kendisi hakkındaki bilgileri kontrol edebilmesini de kapsamaktadır. Bireyin kendisine ilişkin herhangi bir bilginin kendi rızası olmaksızın açıklanmaması, yayılmaması, bu bilgilere başkaları tarafından ulaşılamaması ve rızası hilafına kullanılamaması, kısaca bu bilgilerin mahrem kalması konusunda menfaati bulunmaktadır (*Serap Tortuk*, § 32).

13. Anayasa Mahkemesinin kararlarında da belirtildiği üzere “...adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler...” kişisel veri olarak kabul edilmektedir (AYM, E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014;

E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015; E.2015/32, K.2015/102, 12/11/2015).

14. İtiraz konusu kural, istatistiki birimlerin geçerli bir mazereti olmaksızın ve uyarılmalarına rağmen program kapsamında kendilerinden istenen bilgileri belirlenen şekil ve sürede vermemeleri veya eksik ya da hatalı vermeleri hâlinde haklarında idari para cezası uygulanmasını öngörmek suretiyle bireylere özel hayat kapsamındaki kişisel verilerini paylaşma zorunluluğu getirdiğinden özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkını ve bu çerçevede koruma altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını sınırlamaktadır.

15. Anayasa'nın 13. maddesinde *"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."* hükmüne yer verilmiştir. Buna göre temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olması gerekir.

16. Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında temel hakları sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kanuni düzenlemelerin keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

17. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, kişilerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

18. 5429 sayılı Kanun'da ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim, teknoloji ve ihtiyaç duyulan diğer alanlardaki resmî istatistikleri üretmek üzere Anayasa'da belirlenen temel hak ve ödevler çerçevesinde kişilerden bilgi isteneceği hükme bağlanmış olup bu bilgilerin toplanma, kaydedilme ve saklanma esas ve usulleri detaylı olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda kuralda hangi hâl ve şartlarda, kimlere, ne kadar idari para cezasının uygulanacağı herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralın kanunilik ölçütünü sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında özel hayata saygı hakkına çeşitli sebeplere bağlı kalınarak sınırlamalar getirilebileceği belirtilerek bu hakkın mutlak olmadığı kabul edilmiştir. Söz konusu maddede bu sınırlama sebepleri arasında millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesi sebepleri de sayılmış, böylece bunlara dayalı olarak söz konusu hakkın sınırlanabilmesine izin verilmiştir. Anılan maddede, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hak ve özgürlüklerin de o hak ve özgürlüğün doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın başka

maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

20. Anayasa'nın 5. maddesinde insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda devlet; Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmış olan kişilerin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının korunması amacıyla yasal, idari, mali, yargısal ve diğer önlemleri almakla yükümlü kılınmıştır.

21. Anılan Kanun'un 1. ve 8. maddeleri, sınırlamanın amacını belirlemede yol gösterici niteliktedir. "*Amaç*" başlıklı 1. maddede ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda veri ve bilgilerin derlenmesi, değerlendirilmesi, gerekli istatistiklerin üretilmesi amacına yer verilmiş; Kanun'un 8. maddesinde de ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim, teknoloji ve ihtiyaç duyulan diğer alanlardaki resmî istatistikleri üretmek üzere Anayasa'da belirlenen temel haklar ve ödevler çerçevesinde kişilerden bilgi isteneceği düzenlenmiştir. Modern bir devlette kamu hizmetlerinin planlanması ve kamu güvenliğinin sağlanabilmesi için istatistiki verilere ihtiyaç duyulduğundan kişilerden bu verilerin toplanmasının Anayasa'nın 5. maddesinde devlete yüklenen ödevler kapsamında meşru bir amacının olduğu anlaşılmaktadır.

22. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması gerekir.

23. Sosyal ve ekonomik alandaki gelişim ve kalkınma kapsamında yapılacak plan ve programların hazırlanmasında sağlıklı ve güvenilir istatistiki bilgilere ihtiyaç duyulduğu gözetildiğinde istatistiki birimlerin cevap verme yükümlülüğüne tabi tutulmasını öngören kuralın zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı söylenemez.

24. Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen *ölçülülük ilkesi*, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan *ölçülülük ilkesi*; *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama aracı ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

25. Başkanlık veya kurum ve kuruluşlar tarafından Resmî İstatistik Programı kapsamında istenen bilgileri geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veya hatalı verenlerin uyarılmalarına rağmen bilgileri vermemekte ya da eksikleri gidermemekte veya hataları düzeltmemekte ısrar etmeleri hâlinde idari para cezasına tabi tutulmalarının yanlış bilgi verme ya da hiç vermemeye karşı caydırıcı etki yaratacağı göz önünde bulundurulduğunda kuralın sağlıklı ve güvenilir istatistiki bilgilerin elde edilmesi bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

26. Öte yandan sağlıklı ve güvenilir istatistiki bilgiye sahip olmanın sosyal ve ekonomik alandaki gelişim ve kalkınmada taşıdığı önem dikkate alındığında kuralda öngörülen fiilin idari yaptırıma bağlanmasının objektif ve kabul edilebilir nedenlerinin bulunduğu, bu yönüyle kuralın öngörülen meşru amaca ulaşma bakımından gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

27. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlamanın veri sahibi üzerinde bir külfete yol açtığı kuşkusuzdur. Bu sınırlamanın ulaşılmak istenen amaç ile karşılaştırıldığında bireylere şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediğinin tespiti hâlinde orantısız olduğu sonucuna varılması gerekir. Bu bağlamda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlamanın

orantılı kabul edilebilmesi için işlenecek veya herhangi bir şekilde yararlanılacak verilerin ulaşılmak istenen amaçla sınırlı olması ve kişisel verilerin sınırlama amacı için gerektiğinden daha uzun süre saklanmaması gerekmektedir.

28. Bununla birlikte Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesinde “*Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar.*” denilerek kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlamalar bakımından bazı özel güvencelere de yer verilmiştir. Bunların kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik olarak getirilen sınırlamalar ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin kurulması için Anayasa koyucu tarafından özel olarak belirlenmiş güvenceler olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenle maddede sayılan bu özel güvencelerin de orantılılık ilkesi kapsamında incelenmesi gerekmektedir (*Bestami Eroğlu* [GK], B. No: 2018/23077, 17/9/2020, § 142).

29. Demokratik bir toplumda kişisel verilerin işlenmesi süreci şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmeli ve bunun bir gereği olarak da süreçle ilgili olarak veri sahipleri önceden bilgilendirilmeli, veri sahiplerine kişisel verilerine erişim imkânı tanınmalı ve bu imkânın kolayca kullanılması için gerekli tedbirler alınmalı, üçüncü olarak ise veri sahiplerine kişisel verilerinin amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenme imkânı tanınmalıdır (geniş açıklama için bkz. *Bestami Eroğlu*, § 144).

30. Bu bağlamda kişisel verilerin işlenmesi süreci içinde veri sahiplerinin önceden bilgilendirilmesinin -somut olayın özelliklerine uygun düştüğü ölçüde- kişisel verilerin işlenmesinin hukuki dayanağı ve işlemenin amaçları, işlenecek verilerin kapsamı, verilerin saklanacağı süre, veri sahibinin hakları, işlemenin sonuçları ve verilerin muhtemel yararlanıcılarının kimler olduğu hususlarını kapsamaması gerekir. Bilgilendirmenin mutlaka belli şekilde yapılması şart olmayıp şeffaflığı sağlamak bakımından bireylere kişisel verilerin işlenmesine ilişkin süreçten yukarıda belirtilen kapsamda haberdar olma imkânı sağlayan uygun bir yöntem tercih edilebilir (*Bestami Eroğlu*, § 144).

31. 5429 sayılı Kanun'da kişilerden elde edilen istatistiki bilgilerin kullanım amacı, saklanma şekli ve süresi, istatistiki birimlerin hakları, bilgilerin gizliliği ve buna ilişkin önlemler, gizliliğin ihlali durumunda yargısal güvenceler ve kurumun tazminat yükümlülüğü gibi konularda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Dolayısıyla kuralın yer aldığı Kanun'un, Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında şeffaflığı korumaya yönelik olarak yer verilmiş olan özel güvenceleri de karşıladığı açıktır.

32. Öte yandan anılan Kanun'un Anayasa Mahkemesinin 20/3/2008 tarihli ve E.2006/167, K.2008/86 sayılı iptal kararının ardından yeniden düzenlenen 8. maddesinde, istatistiki birimlere kendilerinden istenilen bilgileri verme yükümlülüğü getirilmekle birlikte, bilgi verme yükümlülüğünün sınırı *Anayasa'da belirlenen temel hakların ve ödevlerin ihlal edilmemesi* olarak belirlenmiştir.

33. Anayasa'nın 20. maddesinde herkesin özel hayatına ve aile yaşayışına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, 24. maddesinde kimsenin dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı, 25. maddesinde de herkesin düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahip olduğu, her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla istatistik alanında ihtiyaç duyulan veri ve bilgilerin Anayasa'nın anılan maddelerinde veya diğer maddelerinde güvence altına alınan hak ve ödevler gözetilerek talep edilebileceği açıktır. İstenen bilgilerin bu kapsamda olduğunu düşünen

istatistiki birimlerin de nedenini açıklayarak bilgi vermekten kaçınmaları mümkün olduğu gibi haklarında idari para cezasının uygulanması hâlinde buna itiraz ederek istenen bilginin temel haklarını ihlal edecek nitelikte olduğunu mahkemeler önünde ileri sürmeleri imkân dâhilindedir (aynı yönde bkz. (AYM, E.2010/12, K.2011/135, 12/10/2011). Nitekim Kanun'un amacı doğrultusunda talep edilecek bilginin niteliği gözetildiğinde kişilerin vermekle yükümlü kılındığı bilgilerin onların düşünce ve kanaatleriyle doğrudan ilgili olmadığı açıktır.

34. Bu itibarla kuralla bireyin hakları ile kamu yararı arasında makul bir dengenin kurulduğu ve bireylerin haklarına ölçsüz bir sınırlama oluşturulmadığı anlaşılmaktadır (konuya ilişkin olarak aynı yönde ulaşılan sonuç için bkz. *Güzide Defne Samyeli* § § 99, 100).

35. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 20. ve 25. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 20. ve 25. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 10. ve 11. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

10/11/2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 54. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ile Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 4/12/2024 tarihinde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA	Hasan Tahsin GÖKCAN	Basri BAĞCI
Üye	Üye	Üye
Engin YILDIRIM	Rıdvan GÜLEÇ	Recai AKYEL
Üye	Üye	Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ	Yıldız SEFERİNOĞLU	Selahaddin MENTEŞ
Üye	Üye	Üye
İrfan FİDAN	Kenan YAŞAR	Muhterem İNCE
Üye	Üye	Üye
Yılmaz AKÇİL	Ömer ÇINAR	Metin KIRATLI

Karşı Oy

1. 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 54. maddesinin 2. fıkrası ile "Başkanlık veya kurum ve kuruluşlar tarafından Program kapsamında istenen bilgileri, geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veya hatalı verenlere" idari para cezası verileceği kural altına alınmıştır.

2. Söz konusu uygulama muhatap olan kişilerin gönüllü katılımı ile gerçekleşen bir uygulama olmayıp kişilerin istenilen bilgileri vermelerini zorunlu kılmaktadır. Diğer taraftan istenilen bilgilere bakıldığında bir kısmının temin edilmesinde zaman ve emek harcanması gerekecek olmasına rağmen bu kapsamda muhatapların emek ve zaman kayıplarını telafi edecek bir mekanizma da bulunmamaktadır.

3. Öte yandan istenilen bilgilerin neler olacağına dair bir netlik de yoktur. Türkiye İstatistik Kurumunu (TÜİK) 5429 sayılı Kanunun 8. maddesine göre "ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim, teknoloji ve ihtiyaç duyulan diğer alanlardaki resmi istatistikleri üretmek üzere" bilgi talep etme yetkisine sahiptir.

4. Her ne kadar aynı madde içerisinde "*Anayasa'da belirlenen temel haklar ve ödevler çerçevesinde kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz ve doğru olarak ücretsiz vermekle yükümlüdür*" ibaresi eklenmek suretiyle uygulamanın temel haklara uygunluğu genel hatlarıyla temin edilmeye çalışılmış ise de kullanılan ifadelerdeki muğlaklık gözönüne alındığında bireyler açısından bunun yeterli bir koruma sağladığını iddia etmek mümkün değildir.

5. Pratikte Kurumun "Hanehalkı Bütçe Anketi'nde" kişilerden istenen bilgiler ve faaliyetler "ailedeki aynî gelir elde eden kişilerin ad ve soyadları, edinilen aynî gelirin kaynağı, aynî gelirin elde ediliş sıklığının, haneye gelen hediye ve yardımlar ile haneden başka hanelere yapılan yardımlar ve verilen hediyelerin belirtilmesi, anket ayı boyunca yapılan tüm harcamaların marka, ölçü, miktar, alışverişin yapıldığı yer gibi detaylarının bir ay süreyle günlük harcama kayıt defterine kaydedilerek listelenmesi... söz konusu bir aylık sürede ortalama sekiz defa anket yapılan kişinin evinin anketörler tarafından ziyaret edilerek harcama kayıt defterinin kontrolü" (*Güzide Defne Samyeli*, B. No: 2014/4399, 21/9/2016, § 9) şeklinde olup, bu durumun kişinin aile ve özel yaşantısına ciddi bir müdahale niteliği taşıdığı gayet açıktır.

6. Kişisel verilen toplanması, değerlendirilmesi, saklanması ve ortadan kaldırılmasıyla ilgili güvenceler içermeyen, ayrıca kişilerin sarf edeceği emek ve zaman için telafi edici mekanizmalar öngörmeyen normun Anayasa'ya aykırı olduğunu değerlendirmekteyiz.

7. Bu nedenlerle kuralın iptal edilmesi gerektiğini düşündüğümüzden çoğunluğun aksi yöndeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili

Basri BAĞCI

Üye

Selahaddin MENTEŞ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. İtiraz konusu kural, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı veya kurum ve kuruluşlar tarafından program kapsamında istenen bilgileri, geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veya hatalı verenlerin uyarılmalarına rağmen bilgileri vermemekte ya da eksikleri gidermemekte veya hataları düzeltmemekte ısrar etmeleri hâlinde idari para cezası uygulanmasını öngörmektedir.

2. İstatistiki birim olarak görülen bireylerin çeşitli kişisel verilerini belirtilen kurum ve kuruluşlarla paylaşmasını zorunlu tutan anılan kural, Anayasa'nın 20. maddesinde güvenceye bağlanan özel hayata saygı hakkı kapsamında kalan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını sınırlamaktadır.

3. Anayasa'nın 5. maddesinde devlete yüklenen ödevlerin yerine getirilmesi bağlamında kural meşru bir amaç taşımaktadır. Günümüz devleti ülkesindeki herkese birtakım hizmetleri sunmak, kamu yararı taşıyan politikalar geliştirmek ve uygulamak için, belki de her zamankinden fazla daha fazla istatistiksel veriye ihtiyaç duymaktadır. Hatta, bu devleti veri devleti olarak nitelendirmek isabetsiz olmayacaktır. Devletin kişilerden kamusal yarar doğrultusunda bilgi istemesi ve toplaması ve kişilerin vatandaşlık görevi kapsamında bunları vermesi devletin kişilere hizmet etmesi ve varlığını etkin olarak sürdürmesi için gereklidir.

4. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Dava konusu kural, amaca ulaşmaya elverişli olduğu gibi başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak görülebilir. Dolayısıyla, Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen demokratik toplum düzeni gereklerine aykırılık teşkil etmemektedir. İstatistiki birim olarak nitelenen kişilerin kamu yararı gereği ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından kendilerinden istenen bilgilere, sorulan sorulara cevap verme yükümlülüğüne tabi tutulmaları demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyaca denk düşmektedir.

5. Diğer taraftan, orantılılık bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (*Ferhat Üstündağ*, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 48).

6. Kuralla getirilen kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlamanın veri sahibi üzerinde bir külfet doğurduğu açıktır. Bu sınırlamanın ulaşılmak istenen amaç ile karşılaştırıldığında bireylere şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediğinin tespiti hâlinde orantısız olduğu sonucuna varılması gerekir. Bu bağlamda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik sınırlamanın orantılı kabul edilebilmesi için işlenecek veya herhangi bir şekilde yararlanılacak verilerin ulaşılmak istenen amaçla sınırlı olması ve kişisel verilerin sınırlama amacı için gerektiğinden daha uzun süre saklanmaması şarttır.

7. Birey, maddi ve manevi kişiliğini geliştirmek ve başkaları tarafından bilinmesini istemediği hususların korunmasını istemek hakkına sahiptir. Bu açıdan Anayasa'nın 20. maddesini 17. maddesiyle birlikte yorumlamak gerekmektedir.

8. Özel hayatın gizliliği ve bu kapsamda kişisel verilerin korunması konusu her şeyden önce insan haysiyetine saygı ve kişilik haklarına dayanmaktadır. Kişisel verilerin korunması kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirmesine imkân tanıyarak, bireyin hayatını kendi özgür iradesiyle düzenlemesine katkı sağlamaktadır. Kişisel verilerin toplanması ve işlenmesi sırasında bireyin bu veriler üzerindeki hakkı, onun devlet tarafından hakkında veri toplanan sıradan bir veri nesnesine indirgenmesini önlemek amacını taşımaktadır. İnsan haysiyetine saygı, insanlara nesneymiş gibi davranmamayı öngörmektedir. Aksi yöndeki bir tutum sadece Anayasa'nın 20. maddesinin değil, 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkının da ihlal edilmesi anlamına gelecektir.

9. Kişisel verilerin korunması hakkı ihlal edildiğinde bireyin diğer temel hak ve özgürlükleri kullanması zorlaşmaktadır. Kayıt altına alınan veya alındığını düşünen birey kendi özgür kişiliğinin tercihleri doğrultusundan ziyade kendisinden istenilen veya beklenen davranış tarzıyla hareket edecektir.

10. Talep edilen bilgilerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğinde olduğunu düşünen bireylerin, nedenini açıklayarak bilgi vermekten kaçınmaları durumunda bu kişiler hakkında itiraz konusu kural gereği idari para cezası uygulanacaktır. Çoğunluk kararında yer verilen bilgi verme yükümlülüğünün sınırı olarak Anayasa'da belirlenen temel hakların ve ödevlerin ihlal edilmemesi ölçütü kuralın kendisinden ziyade 5429 sayılı Kanunun 8.maddesinde ifade edilen "...Anayasa'da belirtilen temel haklar ve ödevler çerçevesinde..." ibaresinden ve bunun Mahkememizin konuyla ilgili bir kararında geçen "...Anayasa'nın diğer maddelerinde güvence altına alınan hak ve ödevler gözetilerek bilgi talep edilebilecektir. İstenilen bilgilerin bu nitelikte olduğunu düşünen istatistikî birimler, nedenini açıklayarak bilgi vermekten kaçınabileceği gibi ..." yorumundan çıkarılmaktadır (AYM, E.2010/12, K.2011/135, 12/10/2011).

11. Dava konusu kuralın lafzı ve Kanunun 54. maddesinin ikinci fıkrası bir bütün olarak değerlendirildiğinde istenilen bilgilerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğinde olduğunu düşünen bireylerin bilgi vermekten kaçınmaları halinde kuralda öngörülen yaptırıma maruz kalacakları açıktır. Bu kişiler söz konusu yaptırıma ilgili yargı organları nezdinde itiraz edebilirler ama dava masrafları ve davanın süresi gibi faktörler göz önüne alındığında bu yolun kullanılmasının bilgi vermek istemeyen kişilerin en azından bazıları için etkin görünmeyeceği düşünülebilir. Kaldı ki bu konuda dava açıldığında kuralın açık hükmü gereğince davacıların başarı şansı da çok yüksek gözükmemektedir.

12. 5429 sayılı Kanunun 8.maddesinde belirtilen "...Anayasa'da belirtilen temel haklar ve ödevler çerçevesinde..." düzenlemesi, istenilen bilgilerin Anayasa'da korunan temel haklara aykırılık taşıdığını düşünen kişilerin nedenini açıklayarak bilgi vermekten kaçınmalarına olanak tanımamaktadır. Çünkü, anılan maddedeki "çerçevesinde" ibaresi, yukarıda alıntılanan AYM kararında ortak yazılan bir karşıoy yazısında da işaret edildiği gibi idareye geniş bir yorum ve takdir alanı bırakmaktadır.

13. Anayasa'nın 24. maddesinde kimsenin dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı; 25. maddesinde de her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeler, bireyin belli bir inanca, düşünceye ve kanaate sahip olduğunu veya olmadığını gösterecek, belli edecek tutum ve davranışlarda bulunmaya zorlanamayacağını güvence altına almaktadır. 5429 sayılı Kanun'un amacı doğrultusunda talep edilecek bilginin mahiyeti gözetildiğinde, kişilerin vermekle yükümlü kılındıkları bilgilerin onların düşünce ve kanaatleriyle doğrudan ilgili olmadığı söylenemez. Zira, Kanunun 3. maddesinde ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim, teknoloji ve ihtiyaç duyduğu diğer alanlardaki durumunun tespit edilmesi ve izlenmesi için gereken istatistikler üretilmesi belirtilmektedir. Açıktır ki, yukarıda doğrudan ifade edilen istatistik konuları ve "ihtiyaç duyduğu diğer alanlardaki" ibaresi Anayasa'nın 24. maddesindeki dini inanç ve kanaat açıklamaya zorlanmama ve 25. maddesindeki düşünce ve kanaat açıklamaya zorlanmama güvencelerini boşa çıkaracak bilgi taleplerini dışlamamaktadır.

14. Bilimsel temellere dayalı istatistiksel veri elde etmede kamu yararı bulunduğu yadsınamayacağına göre bireyin Anayasal hakları ile kamu yararı arasında orantılı bir denge nasıl kurulacaktır? Bu konuda çeşitli nedenlerle bilgi vermek istemeyen bireyler için buna imkân tanıyan bir istisna, örneğin *enformasyonel vicdani ret* hakkı düşünülebilir.¹ Bilimsel yöntemlerle belirlenen

¹ Bireyin siyasi düşünceleri, ahlaki değerleri veya dini ve vicdani inanç ve kanaatleri nedeniyle zorunlu askerliği reddetmesi olarak tanımlanan vicdani ret, zorunlu askerlik alanının yanı sıra başka alanlarda da söz konusu olabilmektedir. Bir kamu görevlisinin dini inanç gereği eşcinsel

bu kişiler yerine yine bilimsel yöntemlere dayanarak bilgi vermede sorun görmeyen başka kişiler tespit edilebilir. Elbette bu çözüm idareye ek külfet yükleyebilir ama günümüzde mevcut teknik donanım ve yazılımlar ile veri bilimi imkanlarını göz önünde tuttuğumuzda bunun idareye aşırı bir yük getirmeyeceğini söylemek hatalı olmayacaktır.

15. İtiraz konusu kural, bireyin hakları ile kamu yararı arasında makul bir denge kurmayıp, birey aleyhine orantısız bir müdahaleye izin vermektedir. Açıklanan gerekçelerle itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 13., 17., 20., 24. ve 25. maddelerine aykırı olduğu sonucuna ulaştığımdan çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye

Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 10/11/2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 54. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki kanaatine katılmamaktayım.

2. Dava konusu kuralın da içinde yer aldığı Kanun'un 54. maddesinde konumuzla ilgili olarak Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından kendisine verilen görevler bağlamında resmi istatistik programı kapsamında kişilerden istenen bilgileri, geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veya hatalı verenlerin, bir kereye mahsus olmak üzere eksik ve hataları gidermeleri için uyarılmalarına rağmen bilgileri hiç vermemesi veya talep edildiği hâlde eksikleri gidermemesi ve hataları düzeltmemesi durumunda cezalandırılması öngörülmektedir. *"Hanehalkı veya bireylerle yapılan araştırmalarda işlenmesi durumunda beşyüz Yeni Türk Lirası"* şeklindeki dava konusu "a" bendine göre ise bu durumda kişiler için idari para cezası öngörülmüştür.

3. Görüldüğü üzere kuralla Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından resmi istatistik programı kapsamında gerçekleştirilen araştırmalarda kişilerden istenen bilgilerin geçerli bir mazeret olmaksızın verilmemesi durumunda idari para cezası uygulanması öngörülmektedir.

4. Kuralın kapsamı dikkate alındığında dava konusu ibarenin Anayasa'nın 20. maddesindeki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve 25. maddesindeki düşünce ve kanaat özgürlüğüne müdahale ettiği görülmektedir. Mahkememiz çoğunluğu kuralın Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerine aykırı olmadığına karar vermiştir.

5. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı bağlamında bu hakkın, kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsadığı belirtildikten sonra kişisel

çiftler için nikah kıymayı reddetmesi veya bir doktorun kürtaj yapmaktan kaçınması zorunlu askerlik dışındaki "vicdani ret"lere örnek olarak verilebilir.

verilerin ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebileceği öngörülmektedir.

6. Anayasa Mahkemesi, kişinin “*adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler*”inin kişisel veri olarak kabul edildiğini kararlarında ifade etmektedir. (Bkz.: AYM, E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014; E.2015/32, K.2015/102, 12/11/2015; E.2018/73, K.2019/65, 24/07/2019, § 168).

7. Dolayısıyla denetlenen kural bağlamında Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından resmi istatistik programı kapsamındaki araştırmalarda kişilerden istenen bilgiler arasında kişinin hobileri, çok farklı konulara ilişkin tercihleri, etkileşimde bulunulan kişiler ve aile bilgileri de kişisel veri niteliği taşımaktadır.

8. Bu biçimdeki bilgilerin de yapılan araştırmalarda istenmesi söz konusu olduğuna göre kuralın kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahalede bulunduğu açıktır. Kuralın Anayasa’ya uygunluk denetiminde öncelikli olarak kuraldaki kanunla sınırlama şartının sağlanıp sağlanmadığına bakılmalıdır.

9. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadında da vurgulanmakta olduğu üzere bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olması gerekmektedir (AYM, E.2023/43, K.2023/141, 26/07/2023, § 13). Kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey, kanundan, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını bilmelidir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını ayarlayabilir. Zira hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin önkoşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 04/05/2017, §§ 153-154).

10. Kuralda belirlilik, öngörülebilirlik ve erişilebilirlikle ilgili bir sorun mevcut değildir. Bununla birlikte kanunilikle ilgili denetimde kanunda aynı zamanda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına yönelik güvencelere de yer verilmesi önem arz etmektedir. Bu yönüyle kişilerin istenen bilgileri kendi iradesi hilafına verme durumunda kalmaları önemli bir müdahale olup bu yönü ile kuralda bir güvence eksikliği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla kuralın kanunilik noktasında sorunlu olduğu söylenebilecekse de Anayasa’nın 13. maddesindeki diğer ölçütlerden hareketle kuralın denetiminin yapılması denetimin daha net bir biçimde sonuçlandırılması yönüyle daha uygun olacaktır.

11. Kuralın meşru amacı olarak ülkenin ekonomik, sosyal, demografik, kültürel, bilimsel, teknolojik ve benzeri değişik alanlardaki resmî istatistikleri üretmek üzere ihtiyaç duyulan verilerin toplanması ve böylece kamu otoritelerince daha etkin bir kamu hizmetinin sunulmasının planlanması ön plana çıkmaktadır.

12. Bununla birlikte önceden izin alma veya daha farklı alternatifler sunma yoluna gidilmeksizin doğrudan kişilerden dava konusu kuralda olduğu şekilde bilgilerin istenmesi suretiyle

araştırmalara katılım zorunluluğunun öngörülmesi ve bu süreçte kişilerin rızasının hiçbir şekilde dikkate alınmaması kuralı demokratik toplum düzeninin gerekleri yönü ile sorunlu hale getirmektedir. Zira dava konusu kuralda öngörüldüğü üzere resmi istatistik programı kapsamındaki araştırmalarda kendilerinden istenen ve bir kısmı kişisel veri kapsamında olduğu açık olan bilgileri vermemeleri durumunda kişiler idari para cezası ile muhatap olacaklardır.

13. Oysa Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından resmi istatistik programı kapsamındaki araştırmalarda dava konusu kuraldaki gibi kişilerin bu tür çalışmalara kendi rızası alınmaksızın ve idari para cezası yaptırımı ile karşılaşma durumu da kanunda düzenlenerek katılmak zorunda bırakılması yerine kişisel verilerin korunmasını isteme hakkındaki güvenceleri ihlal etmeyen daha farklı alternatiflerin gündeme getirilmesi mümkündür. Bu haliyle kural, düzenleniş biçimi itibarıyla Anayasa'nın 20. maddesindeki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaşmayan bir sınırlama getirmektedir.

14. Bu bağlamda 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 84. maddesinde istatistikî birimlerin kendilerinden istenen veri veya bilgileri "*Anayasa'da belirlenen temel haklar ve ödevler çerçevesinde*" verme yükümlülüğü öngören düzenlemeyi kanunilik noktasında fevkalade belirsiz ve güvenceleri hiçbir şekilde devreye sokma potansiyeline sahip olmayan bir genel ifade olarak gördüğümden, konumuz bağlamında bu düzenlemenin, çoğunluk kararının aksine (bkz.: § 32), bir hukuki dayanak olarak görülmesinin ve dava konusu kuraldaki Anayasa'ya aykırılıkların giderilmesine katkı sunan yönünün olamayacağı kanaatindeyim.

15. İkinci olarak kuralın Anayasa'nın 25. maddesindeki düşünce ve kanaat özgürlüğü yönü ile de denetlenmesi gerekmektedir. Çoğunluk kararında 5429 sayılı Kanun'un amacı doğrultusunda talep edilecek bilginin niteliği gözetildiğinde, kişilerin vermekle yükümlü kılındığı bilgilerin onların düşünce ve kanaatleriyle doğrudan ilgili olmadığı açık olduğuna vurgu yapılarak kuralın Anayasa'nın 25. maddesini ihlal eden bir yönü bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (bkz.: § 33).

16. Anayasa'nın 25. maddesinde her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı ve düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamayacağı ve suçlanamayacağı öngörülmektedir. Bu maddede öngörülen açıklamaya zorlanamama ve kanaatlerinden dolayı suçlanamama şeklindeki güvencelerin sadece siyasi nitelikteki kanaatler için geçerli olduğunu; bununla birlikte kişinin çok farklı konulara ilişkin kanaatleri ile ilgili olmadıklarını söyleyebilmek Anayasa'nın 25. maddedeki düzenleme biçiminden hareketle mümkün değildir. Anayasa hükmündeki "*her ne sebep ve amaçla olursa olsun*" şeklindeki vurgu bu anlamda fevkalade önemlidir.

17. Dolayısıyla Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda kişilerin araştırma konusu istenilenleri iradesi hilafına açıklamak zorunda bırakılması ve istenenleri vermemesi durumunda nihai olarak idari para cezasıyla cezalandırılacağının öngörülmesi kişilerin kanaatlerini açıklamaya zorlama olup bu yönü ile dava konusu kural Anayasa hükmü ile çelişmektedir.

18. Sonuç olarak dava konusu kural, her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı ve düşünce kanaatleri sebebiyle suçlanamayacağını öngören Anayasa'nın 25. maddesinin sözüne açıkça aykırılık teşkil etmektedir.

19. Yukarıda sıralanan gerekçelerle 10/11/2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 54. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin Anayasa'nın 13., 20. ve 25. maddelerine aykırı olduğu için iptali gerektiği kanaatiyle Mahkememiz çoğunluğunun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Esas Sayısı : 2024/17
Karar Sayısı : 2024/205

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ